

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Gdańsku

LGD – 4101-020-01/2013
P/13/143

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Gdańsku
ul. Wały Jagiellońskie 36, 80-853 Gdańsk
T +48 58 768 36 00, F +48 58 768 36 05
lgd@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/13/143 – „Przeciwdziałanie eutrofizacji antropogenicznej jezior na terenie województwa pomorskiego”
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura NIK w Gdańsku
Kontroler	Andrzej Os, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 88893 z 3 lutego 2014 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Gdańsku, ul. Trakt Św. Wojciecha 293, 80-001 Gdańsk (dalej: „WIOŚ”)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Zbigniew Macczak – Pomorski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Gdańsku (dalej: „Inspektor”) ¹ (dowód: akta kontroli str. 3)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Uzasadnienie oceny ogólnej

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie² działalność WIOŚ w zakresie monitorowania eutrofizacji antropogenicznej jezior na terenie województwa pomorskiego w latach 2011-2013.

Powyższą ocenę uzasadnia dokonanie, w określonym ustawą z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne³ terminie, oceny stopnia eutrofizacji śródlądowych wód powierzchniowych, morskich wód wewnętrznych i wód przybrzeżnych oraz upublicznienie jej wyników.

W opracowanym w 2012 r. przez Inspektora, zatwierdzonym przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska Programie Państwowego Monitoringu Środowiska Województwa Pomorskiego (dalej: „Program”) na lata 2013-2015 zaplanowano monitorowanie jednolitych części wód (dalej: „JCW”) jezior z uwagi na zagrożenie eutrofizacją komunalną i rolniczą, a czynności pomiarowo-kontrolne zaplanowane na 2013 r. zostały zrealizowane.

Zastosowany dobór JCW jezior do monitoringów diagnostycznego i operacyjnego, jak i punktów pomiarowo-kontrolnych odpowiadał kryteriom określonym przepisami obowiązującego prawa. Stwierdzone odstępstwa od obowiązującego zakresu i częstotliwości badań przeprowadzonych w latach 2011-2013 w ramach monitoringów diagnostycznego i operacyjnego nie wpływały na możliwość dokonania oceny zeutrofizowania JCW jezior.

¹ W okresie od 30 października 2007 r. do 30 czerwca 2012 r. Inspektorem był Stanisław Czechura.

² Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

³ Dz. U. z 2012 r. poz. 145 ze zm.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

Realizacja przez Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w Gdańsku obowiązków związanych z monitorowaniem stanu eutrofizacji jezior.

Opis stanu
faktycznego

1.1. W 2013 r. Inspektor dokonał, zgodnie z art. 47 ust. 6 ustawy Prawo wodne oceny stopnia eutrofizacji śródlądowych wód powierzchniowych, morskich wód wewnętrznych i wód przybrzeżnych (dalej: „Ocena”) obejmującą lata 2010-2012. Poprzednia Ocena została przekazana do Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska (dalej: „GIOŚ”) w 2011 r. i obejmowała lata 2008-2010.

Okres objęty Oceną pokrywa się z Programem na lata 2010-2012⁴ i dotyczy wszystkich JCW jezior objętych monitoringiem operacyjnym.

Zgodnie z Programem na lata 2013-2015⁵ dane z monitoringu za okres 2010-2012 wraz z danymi za okres 2013-2015 zostaną wykorzystane do planowanej na rok 2016 oceny spełnienia celów środowiskowych przez JCW jezior zagrożonych niespełnieniem celów środowiskowych oraz do oceny eutrofizacji wód.

Ocena za lata 2010-2012 zawierała ocenę eutrofizacji⁶ 37 JCW jezior na podstawie siedmiu czynników⁷ oraz ogólną ocenę eutrofizacji JCW jezior i sporządzona została w formie elektronicznej tabeli. Liczba JCW jezior zeutrofizowanych według poszczególnych czynników oceny wynosi od trzech do 13 (azot ogólny – 3, PMPL⁸ – 4, fitobentos i makrofity – 7, przezroczystość – 8, fosfor ogólny – 13, chlorofil „a” – 17). Ponadto 18 JCW jezior zostało ogólnie ocenionych jako zeutrofizowane⁹.

Ocena spełnienia wymagań JCW jezior w ramach monitoringu obszarów chronionych przebadanych na obszarze województwa pomorskiego w latach 2010-2012, w tym wszystkie objęte Oceną za lata 2010-2012, została opublikowana w 2013 r. w Raporcie o stanie środowiska w województwie pomorskim za 2012 r. (dalej: „Raport”).

(dowód: akta kontroli str. 31-82)

1.2. W 2012 r. Inspektor opracował Program na lata 2013-2015 obejmujący monitoring JCW jezior, w tym ze względu na zagrożenie eutrofizacją. Program na lata 2013-2015 obejmuje 58 JCW jezior, w tym 48 objętych monitoringiem operacyjnym. Sześć JCW jezior¹⁰ zostało zaplanowanych do monitoringu obszarów chronionych zagrożonych eutrofizacją ze źródeł komunalnych jako odbiorniki ścieków (z tego trzy w 2013 r., jedna w 2014 r. i dwie w 2015 r.). Jedna JCW

⁴ Zatwierdzonym 8 lutego 2010 r. przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska (dalej: „Główny Inspektor”) wraz z aneksem na 2011 r. zatwierdzonym przez Głównego Inspektora 28 lutego 2011 r.

⁵ Zatwierdzonym 4 lutego 2013 r. przez Głównego Inspektora.

⁶ Brodno Wielkie, Choczewskie, Przywidzkie Wielkie, Tuchomskie, Laska, Gwiazdy, Bobęcińskie Wielkie, Szczecińskie, Szczytno, Kiedrowickie, Kosobudno, Końskie, Łebsko, Sotawsko Wielkie, Boruja Duża, Ostrowite, Człuchowskie (Urzędowe), Dąbrówka, Dzierżogó, Kucki, Mausz Duży, Węgorzyno, Głębokie, Charzykowskie, Kruszyńskie, Wdzydze Południowe, Skąpe, Kałębie, Hutowe, Polaszkowskie, Sumińskie, Godziszewskie, Raduńskie Dolne, Oblęskie, Jeleń, Jasień Południowy i Jasień Północny.

⁷ PMPL, chlorofil „a”, fitobentos, makrofity, przezroczystość, fosfor ogólny i azot ogólny.

⁸ Multimetriks fitoplanktonowy w skład którego wchodzi metryksy składowe: chlorofil „a”, biomasa ogólna i biomasa sinic.

⁹ Przywidzkie Wielkie, Tuchomskie, Laska, Szczytno, Łebsko, Skotawsko Wielkie, Człuchowskie Urzędowe, Dąbrówka, Dzierżogó, Węgorzyno, Charzykowskie, Kruszyńskie, Kałębie, Hutowe, Polaszkowskie, Sumińskie, Godziszewskie, Raduńskie Dolne.

¹⁰ Wdzydze Północne, Wierzyko, Tuchomskie, Urzędowe (człuchowskie), Charzykowskie i Łebsko.

jeziora¹¹ została zaplanowana do monitoringu obszarów chronionych zagrożonych eutrofizacją ze względu na odpływ azotu ze źródeł rolniczych (w 2014 r.).

Wszystkie elementy klasyfikacji stanu ekologicznego JCW jezior wchodzące w zakres badań monitoringu obszarów chronionych zagrożonych eutrofizacją ze źródeł komunalnych i rolniczych¹² mieszczą się w zakresie i częstotliwości badań JCW jezior prowadzonych w ramach monitoringu operacyjnego¹³.

W 2013 r. trzy JCW jezior¹⁴ zostały zbadane w przypisanym zakresie i częstotliwości w ramach monitoringu obszarów chronionych zagrożonych eutrofizacją. Ocena stanu JCW jezior za 2013 r. na dzień zakończenia kontroli nie została wykonana.

(dowód: akta kontroli str. 97-98, 101-105)

1.3. W latach 2010-2012 monitoringiem stanu wód objęto 42 JCW jezior (w tym 21 zarówno monitoringiem diagnostycznym jak i operacyjnym, a dodatkowo 16 tylko monitoringiem operacyjnym). W 2011 r. przeprowadzono badania dziewięciu JCW jezior w ramach monitoringu diagnostycznego i 16 w ramach monitoringu operacyjnego, a w 2012 r. odpowiednio – osiem i 15.

W Programie na lata 2013-2015 zaplanowano monitoring stanu wód 58 JCW jezior (w tym 33 w ramach monitoringu diagnostycznego i 48 monitoringu operacyjnego). W 2013 r. zrealizowano badania 12 JCW jezior w ramach monitoringu diagnostycznego i 17 w ramach monitoringu operacyjnego.

(dowód: akta kontroli str. 88-98)

Do kontroli wytypowano dokumentację monitoringu dziesięciu JCW jezior: Wierzysko, Kałębie, Przywidzkie Wielkie, Węgorzyno, Jasień Północny, Jasień Południowy, Sumińskie, Zajezierskie, Dąbrówka, Schodno.

W okresie 2011-2013 przeprowadzono badania następujących z wyżej wymienionych JCW jezior w ramach monitoringów:

- diagnostycznego – Wierzysko (2013 r.), Jasień Północny (2011 r., 2012 r., 2013 r.), Jasień Południowy (2011 r., 2012 r., 2013 r.), Sumińskie (2011 r., 2012 r., 2013 r.), Zajezierskie (2013 r.), Dąbrówka (2011 r.), Schodno (2013 r.);
- operacyjnego – Wierzysko (2013 r.), Kałębie (2012 r.), Przywidzkie Wielkie (2013 r.), Węgorzyno (2011 r.), Jasień Północny (2012 r.), Jasień Południowy (2012 r.), Sumińskie (2013 r.), Zajezierskie (2013 r.), Dąbrówka (2011 r.), Schodno (2013 r.).

(dowód: akta kontroli str. 108-114)

JCW jezior zbadane w okresie 2011-2013 spełniały następujące kryteria w ramach monitoringów:

- diagnostycznego – powierzchnia przekraczająca 50 ha¹⁵ (sześć JCW jezior¹⁶) oraz położenie na obszarze chronionym przeznaczonym do ochrony siedlisk lub gatunków¹⁷ (jedna JCW jeziora¹⁸);

¹¹ Dąbrówka.

¹² Określone tabelą 7 załącznika nr 3 do rozporządzenia Ministra Środowiska z 15 listopada 2011 r. w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych (Dz. U. z 2011 r. nr 258 poz. 1550 ze zm.) – dalej: „Rozporządzenie w sprawie monitoringu z 2011 r.”.

¹³ Określonych tabelą 2 załącznika nr 3 do Rozporządzenia w sprawie monitoringu z 2011 r.

¹⁴ Tuchomskie, Wierzysko i Urzędowe (Człuchowskie).

¹⁵ do 13 grudnia 2011 r. określone ust. 1 pkt 3 załącznika nr 1 do rozporządzenia Ministra Środowiska z 13 maja 2009 r. w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych (Dz. U. z 2009 r. nr 81 poz. 685), zwanego dalej: „Rozporządzeniem w sprawie monitoringu z 2009 r.” (uchylone z dniem 14.12.2011 r. przez

- operacyjnego – zagrożenie niespełniania celów środowiskowych¹⁹ (osiem JCW jezior²⁰), położenie na obszarze wrażliwym na eutrofizację ze źródeł komunalnych²¹ (10 JCW jezior²²), zagrożenie znacznym oddziaływaniem ze źródła punktowego lub rozproszonego²³ (osiem JCW jezior²⁴).
(dowód: akta kontroli str. 115-126)

W okresie 2011-2013 spośród wytypowanych do kontroli JCW jezior czynności pomiarowo-kontrolne były wykonywane w ramach monitoringów:

- diagnostycznego – w jednym punkcie pomiarowo-kontrolnym²⁵ (w trzech JCW jezior²⁶), w dwóch punktach pomiarowo-kontrolnych²⁷ (w jednej JCW jezior²⁸), w dwóch lub trzech punktach pomiarowo-kontrolnych (w latach 2011 r. i 2012 r.), a następnie w jednym (w trzech JCW jezior²⁹);
- operacyjnego – w jednym punkcie pomiarowo-kontrolnym³⁰ (w siedmiu JCW jezior³¹) i w dwóch lub trzech punktach pomiarowo-kontrolnych³² (w trzech JCW jezior³³).

(dowód: akta kontroli str. 127-147)

W siedmiu JCW jezior, których dokumentacja w zakresie monitoringu w okresie 2011-2013 została poddana badaniu przeprowadzono czynności pomiarowo-kontrolne w ramach monitoringu diagnostycznego³⁴. Kontrola wykazała odstępiania od zakresu i częstotliwości pomiaru i kontroli niektórych elementów klasyfikacji stanu wód:

- badania C₁₀₋₁₃-chloroalkanów, chlorfenwinfosu, chlorpyrifosu, Di (2-etyloheksyl) ftalanu (DEHP), nonylofenoli, oktylofenoli, związków tributyllocyny zostały przeprowadzone czterokrotnie w 2012 roku³⁵ (w dwóch JCW jezior³⁶). Na zlecenie GIOŚ badania w ograniczonym zakresie (raz na kwartał) wykonał podmiot zewnętrzny, z uwagi na brak odpowiedniego sprzętu do dokonania badań w laboratorium WIOŚ zlokalizowanym w Słupsku;

Rozporządzenie w sprawie monitoringu z 2011 r.) , a następnie ust. 1 pkt 3 załącznika nr 1 do Rozporządzenia w sprawie monitoringu z 2011 r.

¹⁶ Wierzyisko, Jasień Północny, Jasień Południowy, Sumińskie, Zajezierskie i Dąbrówka.

¹⁷ Określone ust. 1 pkt 7 załącznika nr 1 do Rozporządzenia w sprawie monitoringu z 2011 r.

¹⁸ Schodno.

¹⁹ do 13 grudnia 2011 r. określone ust. 2 pkt 1 załącznika nr 1 do Rozporządzenia w sprawie monitoringu z 2009 r., a następnie ust. 2 pkt 1 załącznika nr 1 do Rozporządzenia w sprawie monitoringu z 2011 r.

²⁰ Wierzyisko, Kałębie, Węgorzyno, Jasień Południowy, Sumińskie, Zajezierskie, Dąbrówka, Schodno.

²¹ do 13 grudnia 2011 r. określone ust. 2 pkt 5 załącznika nr 1 do Rozporządzenia w sprawie monitoringu z 2009 r., a następnie ust. 2 pkt 7 załącznika nr 1 do Rozporządzenia w sprawie monitoringu z 2011 r.

²² Wierzyisko, Kałębie, Przywidzkie Wielkie, Węgorzyno, Jasień Północny, Jasień Południowy, Sumińskie, Zajezierskie, Dąbrówka, Schodno.

²³ Określone ust. 2 pkt 2 załącznika nr 1 do Rozporządzenia w sprawie monitoringu z 2011 r.

²⁴ Wierzyisko, Kałębie, Przywidzkie Wielkie, Jasień Północny, Jasień Południowy, Sumińskie, Zajezierskie, Schodno.

²⁵ Zgodnie z ust. 7 załącznika nr 2 do Rozporządzenia w sprawie monitoringu z 2011 r.

²⁶ Wierzyisko, Zajezierskie, Schodno.

²⁷ Zgodnie z ust. 5 pkt 1 części I załącznika nr 2 do Rozporządzenia w sprawie monitoringu z 2009 r.

²⁸ Dąbrówka

²⁹ Jasień Północny, Jasień Południowy, Sumińskie.

³⁰ do 13 grudnia 2011 r. zgodnie z ust. 3 pkt 1 części II załącznika nr 2 do Rozporządzenia w sprawie monitoringu z 2009 r., a następnie z ust. 14 załącznika nr 2 do Rozporządzenia w sprawie monitoringu z 2011 r.

³¹ Wierzyisko, Kałębie, Przywidzkie Wielkie, Węgorzyno, Zajezierskie, Schodno, Sumińskie.

³² do 13 grudnia 2011 r. zgodnie z ust. 3 pkt 1 i 2 części II załącznika nr 2 do Rozporządzenia w sprawie monitoringu z 2009 r. (odnośnie JCW jeziora Dąbrówka monitorowanego w 2011 r.) oraz zgodnie z ust. 12 pkt 2 załącznika nr 2 do Rozporządzenia w sprawie monitoringu z 2011 r. (odnośnie JCW jezior Jasień Północny i Jasień Południowy monitorowanych w 2012 r.).

³³ Jasień Północny, Jasień Południowy, Dąbrówka.

³⁴ poza JCW Jezior: Kałębie, Przywidzkie Wielkie, Węgorzyno.

³⁵ Zgodnie z tabelą 1 w załączniku nr 3 do Rozporządzenia w sprawie monitoringu z 2011 r. częstotliwość badań tych wskaźników wynosi 12 razy w ciągu roku.

³⁶ Jasień Północny i Jasień Południowy

- badania wapnia w 2012 r. zostały przeprowadzone dwukrotnie (w dwóch JCW jezior³⁷) lub trzykrotnie³⁸ (w jednej JCW jeziora³⁹). Ponadto w przypadku dwóch JCW jezior⁴⁰ badania krzemionki w 2012 r. zostały przeprowadzone dwukrotnie⁴¹. Programem na lata 2010-2012 ww. badania zaplanowano w liczbie odpowiadającej częstotliwości badań określonej Rozporządzeniem w sprawie monitoringu z 2009 r.⁴² Inspektor nie wnioskował o dokonanie zmian w Programie na lata 2010-2012 w związku ze zmianą częstotliwości badań ww. elementów klasyfikacji stanu wód określoną Rozporządzeniem w sprawie monitoringu z 2011 r. W opinii pracownika GIOŚ przesłanej do WIOŚ mailem z 23 listopada 2011 r. Programy monitoringu należy traktować jako całość, zaplanowaną na trzy lata, co przemawia przeciwko dokonywaniu zmian w Programach.

W dziesięciu JCW jezior, których dokumentacja z monitoringu w okresie 2011-2013 została poddana badaniu, przeprowadzono czynności pomiarowo-kontrolne w ramach monitoringu operacyjnego. Kontrola wykazała odstępienia od zakresu i częstotliwości pomiaru i kontroli niektórych elementów klasyfikacji stanu wód:

- badania temperatury wody, przezroczystości, tlenu rozpuszczonego, nasycenia tlenem, przewodności, odczynu PH, azotu amonowego, azotu Kjeldahla, azotu azotanowego, azotu ogólnego, fosforów PO₄ i fosforu ogólnego zostały przeprowadzone czterokrotnie (w 2013 r. w trzech JCW jezior⁴³) lub trzykrotnie⁴⁴ (w 2012 r. w jednej JCW jeziora⁴⁵). Programem na lata 2013-2015 ww. badania zaplanowano w liczbie odpowiadającej częstotliwości badań określonej Rozporządzeniem w sprawie monitoringu z 2011 r. z uwzględnieniem projektowanej zmiany w rozporządzeniu (w mailu z 28 listopada 2012 r. pracownik GIOŚ zalecił zaplanowanie liczby ww. badań zgodnie z projektowaną zmianą rozporządzenia tj. czterokrotnie w roku). W przypadku jednej JCW jeziora wykonanie trzech badań zamiast zaplanowanych czterech było spowodowane uszkodzeniem łodzi niezbędnej do dokonania wiosennych pomiarów i pobrania próbek do badań.

W okresie 2011-2013 badania ichtiofauny i bezkręgowców⁴⁶ nie były prowadzone (poza badaniem bezkręgowców w JCW jeziora Sumińskiego w 2013 r.). Zgodnie z Programem Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2010-2012 badanie ichtiofauny stanowiło przedmiot wdrażania, natomiast Programem na lata 2013 – 2015 badania zostały przypisane GIOŚ. Badania bezkręgowców zostały zaplanowane w Programach na lata 2010-2012 i 2013-2015. Niewykonanie badań zostało spowodowane brakiem referencyjnej metodyki poboru i oznaczania tych organizmów w jeziorach. Zakończenie prac nad opracowaniem metodyki i pierwsze szkolenie zorganizowane przez GIOŚ odbyło się w lutym 2013 r.

(dowód: akta kontroli str. 148-281)

³⁷ Jasień Północny i Jasień Południowy.

³⁸ Zgodnie z tabelą 1 w załączniku nr 3 do Rozporządzenia w sprawie monitoringu z 2011 r. częstotliwość badań tych wskaźników wynosi cztery razy w ciągu roku.

³⁹ Sumińskie.

⁴⁰ Jasień Północny i Jasień Południowy.

⁴¹ Zgodnie z tabelą 1 w załączniku nr 3 do Rozporządzenia w sprawie monitoringu z 2011 r. częstotliwość badań tych wskaźników wynosi cztery razy w ciągu roku.

⁴² Zgodnie z tabelą 1 w załączniku nr 3 do Rozporządzenia w sprawie monitoringu z 2009 r. częstotliwość badań obu wskaźników wynosi dwa razy w ciągu roku.

⁴³ Schodno, Wierzysko, Zajezierskie.

⁴⁴ Zgodnie z tabelą 2 w załączniku nr 3 do Rozporządzenia w sprawie monitoringu z 2011 r. częstotliwość badań tych wskaźników wynosi sześć razy w ciągu roku.

⁴⁵ Kałęż.

⁴⁶ Zgodnie z tabelami 1 i 2 w załącznikach nr 3 do Rozporządzeń w sprawie monitoringu z 2009 r. i 2011 r.

Ww. elementy klasyfikacji stanu wód nie stanowiły czynnika oceny eutrofizacji JCW jezior i nie wpływały na wykonanie zadań Inspektora w tym zakresie.

Raporty za lata 2011 i 2012 zawierające wyniki monitoringu jezior zostały upublicznione na stronie internetowej WIOŚ oraz przekazane w formie książkowej do wszystkich rad powiatów i gmin województwa pomorskiego⁴⁷, a także Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska oraz Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej.

(dowód: akta kontroli str. 31-34, 288-293)

W działalności WIOŚ w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność WIOŚ w badanym obszarze.

IV. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Gdańsku.

Gdańsk, dnia 31 marca 2014 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Gdańsku
Dyrektor

Kontroler
Andrzej Os
starszy inspektor kontroli państwowej

.....
Podpis

.....
Podpis

⁴⁷ Zgodnie z art. 8a ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2013 r. poz. 686 ze zm).